

KAKSI

NIKO JUTILA

MIESTÄ, KUUSI

SURMAA

DOCENDO

NIKO JUTILA

KAKSI MIESTÄ, KUUSI SURMAA

DOCENDO

Suomen tietokirjailijat ry on tukenut tämän teoksen kirjoittamista.

Copyright © Niko Jutila ja Docendo 2024.

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Kannen kuvat: Museovirasto / Journalistinen kuva-arkisto ja Lehtikuva

Kannen ulkoasu: Jyri Alanne / Viestintä Kreivi

Graafinen ulkoasu: Keski-Suomen Sivu Oy

Kustantaja:

Docendo, Jyväskylä

puh. 044 7270 250

info@docendo.fi

www.docendo.fi

ISBN 978-952-382-788-2

Painettu EU:ssa.

»Maailman polku täynnä kyyneleitä,
miks' minut murhe tiellä yllätti?
Sain nauttia vain hetken nuoruudesta,
kun maailman ilot minut vietteli.»

– *Vangin laulu*, suomalainen kansanlaulu

Ennen alkua

1970-luvun puolivälissä Turun keskusvankilassa Kakolanmäen kuritushuoneessa istui kaksi miestä, joilla oli hämähäyttävän paljon yhteistä. Keskisuomalaiseen työläisperheeseen syntynyt Väinö Olavi Svahn ja karjalaisen pienviljelijäperheen poika Herman Katajainen suorittivat kumpikin elinkautista kuritushuonerangaistusta useista henkirikoksista. Kuusikymppisillä miehillä oli takanaan koko aikuisiän mittainen rikollinen ura, jonka varrelle mahtui lukemattomia linnareissuja ja käräjätuomioita. Pääasiassa kumpikin tehtiin erilaisia omaisuusrikoksia, mutta silloin harvoin kun he syyllistyivät väkivaltarikoksiin, oli jälki sitäkin pahempaa.

Herman Katajainen ryöstömurhasi kaksi yksinasuvaa vanhusta marras- ja joulukuussa 1970 Mäntsälässä ja Karkkilassa – jälkimmäinen henkirikos tosin tuomittiin tappona, vaikka teko oli edeltäjänsä kopio. Seuraavana kesänä Väinö Svahn surmasi yhden heinäkuisen illan aikana kolme ryyppykaveriaan Hausjärvellä ja Hyvinkäällä. Hän oli jo nuorukaisena välirauhan aikaan kesällä 1940 tappanut poikkeuksellisen raa'alla tavalla kaverinsa, nuoren talvisodan veteraanin, joka oli vain viikkoja aiemmin kotiutettu isänmaan palveluksesta.

Väinö Svahnin ja Herman Katajaisen rikolliset elämät ja kuolemat maalaavat toisenlaisen kuvan 1900-luvun Suo-

mesta. Heidän lähtökohtansa eivät olleet kaksiset, mutta harvanpa elämä oli ruusuilla tanssimista 1900-luvun alkupuolella. Vähäosaisten perheiden lapsia oli Suomi pullollaan, eikä moni voinut kuin uneksia oppikoulusta saati ylemmistä opinnoista. Köyhän maan harvaan asutuilla seuduilla oli rajallinen määrä keinoja vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa. Kovalla työllä siinä saattoi onnistua, mutta Väinö ja Herman valitsivat toisenlaisen tien. Heistä tuli taparikollisia, yhteiskunnan vihollisia, mutta oliko sittenkään kyse vain moraalittomien työvieroksujien halusta elää helppoa elämää?

I OSA

Murhamies Väinö Olavi Svahn (1914–1986)

*Väinö Olavi Svahnin tuntomerkkivalokuva vuodelta 1966.
Museoviraston Journalistinen kuva-arkisto (Hufvudstadsbladet)*

1. luku

Köyhän pirtin poika

Lauantaina 3. heinäkuuta 1971 iltakymmenen aikaan Hyvinkään poliisilaitokselle tuli puhelu humalaiselta vanhahkolta naiselta, joka kertoi asunnossaan olevasta kuolleesta miehestä. Ilmoittaja oli 56-vuotias Rauha, poliisille entuudestaan tuttu alkoholisti, joka asui Ahdenkallionkatu 32:n ulkorakennuksessa. Itse päärakennus, vanha kaksikerroksinen puutalo, oli sekin tullut vuosikymmenten varrella virkavallalle tutuksi.

Viimeksi kuluneet kuukaudet olivat olleet Rauhan elämässä rauhallisempia, kiitos tuoreen avioliiton. Uusi aviomies Väinö Svahn ei lätrännyt viinan kanssa, vaan kävi työssä ja yritti pitää vaimonsakin erossa alkoholista. Se kaikki päättyi tuona heinäkuuisena lauantaina, kun Väinö tappoi vaimonsa kolme ryyppykaveria.

Naapuruston lapsien mukavana setänä tuntema Väinö Svahn ei ottanut ensimmäistä kertaa ihmiseltä henkeä. 57-vuotiaalla miehellä oli pitkä rikosrekisteri, ja viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana hän oli viettänyt enemmän päiviä vankeudessa kuin vapaudessa. Liki elämänmittainen rikollinen ura huipentui yhteen iltaan ja kolmeen henkirikokseen.

II

Jämsäläinen sekatyömies Kalle Svahn ja hänen vaimonsa Roosa (o.s. Jokinen) saivat kaikkiaan seitsemän lasta, joista helmikuun 17. päivänä 1914 syntynyt Väinö Olavi oli järjestyksessään neljäs. Poika oli neljän vanha, kun sisällissota syttyi ja äskettäin itsenäistynyt Suomi ajautui sekasortoon. Varsinaiset taistelut eivät ulottuneet Jämsään asti, mutta verenvuodatukselta ei sielläkään vältytty, sillä pitäjän kantatiloihin kuuluneen Saaren kartanon isännän johdolla paikalliset valkokaartilaiset vangitsivat ja teloittoivat yli kuusikymmentä punaista tai sellaiseksi epäilemäänsä henkilöä. Osa kohtasi loppunsa Jalmari Saaren isännöimän kartanon mailla, toiset hautausmaalla ja jotkut kirkon kellotapulin ovien edessä.¹²

Saari itse kuoli seitsemän vuotta myöhemmin kivuliaassa tapaturmassa siinä samassa riihessä, jossa hän oli pitänyt punavankejaan. Suojeluskuntalaisten sunnuntaisista ammuntakilpailuista palannut Saari oli riihessä kohentelemassa kauroja, kun hän putosi parrelta uunia vasten. Katkenneet kylkiluut puhkaisivat toisen keuhkon ja päähän tuli vaikeita ruhjeita. Apua hän sai vasta kaksitoista tuntia myöhemmin, kun palkolliset tulivat aamulla töihin, ja vielä samana iltana Saari kuoli vammoihinsa.³

Väinön syntymän aikaan Svahnien perhe asui Hauvalan kylässä Säyrylänsalmen rannalla lähellä nykyistä Himoksen laskettelukeskusta.⁴ Kalle-isä teki maa- ja metsätöitä eri työntekijöiden palveluksessa, ja usein työpaikan vaihtuessa koko perhe muutti uuteen osoitteeseen. Elokuus-

sa 1923, kun yhdeksänvuotias Väinö aloitti koulutiensä, Svahnit asuivat Vitikkalan kylässä lähellä Jämsän keskustaa.

Päivittäin yhdeksän kilometrin edestakaisen koulumatkan tehnyt Väinö sai parhaat arvosanansa äidinkielestä ja laulusta, mutta koulunkäynti loppui heti kansakoulun jälkeen, sillä köyhän perheen pojalla ei ollut asiaa keski- tai oppikouluun.⁵

Svahnin perheen tulotasoa kuvastaa se, että Väinön lapsuudessa he asuivat pienessä 35 neliömetrin asunnossa, jonne piti mahtua vanhempien lisäksi enimmillään neljä lasta. Varoja väljempään asuinmuotoon ei selvästikään ollut, vaikka Kalle ja Roosa eivät tuhlaileet rahojaan viinaan tai muuhunkaan humpuukiin. Perheen lapsistakin oli kasvamassa kunnan kansalaisia. Ainoa poikkeus oli Väinö, jota pidettiin toisaalta kilttinä ja nöyränä poikana mutta toisaalta epäluotettavanakin.⁶

Kansakoulun loputtua 13-vuotias Väinö joutui pakkaamaan reppunsa ja lähtemään etsimään tienestiä paikkakunnan maataloilta. Hänestä tuli päiväläinen eli päiväpalkkaa nauttiva renki tai pikemminkin sekatyömies, joka sai vähäisen rahapalkkansa lisäksi talon puolesta ruoan ja yö-sijan.⁷

Vuodet kuluivat ja Väinöstä kasvoi aikamies, mutta tulevaisuudennäkymät eivät juuri muuttuneet siitä, mitä ne olivat kotoa lähtiessä. Päiväläisen tulotaso oli niin heikko, että suuria suunnitelmia ei kannattanut laatia – usein koko päivän työstä jäi käteen vain hieman enemmän kuin tehdastyöläinen tienasi tunnissa. Joissakin taloissa päiväpalk-

ka oli kymmenen markkaa, joka ei riittänyt edes kahvipakettiin tai puolen litran Pöytäviina-pulloon, mutta ylöspito työnantajan puolesta tietysti auttoi pärjäämään vähäisilläkin tuloilla.⁸

Hauskanpito ilman viinaa – jos sellaiseen uskalsi ryhtyä – oli sekin mahdollista. Jämsä oli Väinö Svahnin nuoruusvuosina noin 15 000:lla asukkaallaan Hämeen läänin toiseksi suurin kunta ja koko valtakunnankin mittapuulla harvinaisen väkirikas maalaispitäjä.⁹ Ahkerasti liikennöidyn Jämsänjoen varteen rakennettu keskusta, jota kutsuttiin Seppolaksi, tarjosi monenlaisia palveluita kauppaaliikkeistä kahviloihin ja elokuvateatteriin.¹⁰

Silloin kun työ vei kauemmas Jämsän syrjäseuduille, matkat kylille tai vanhempien luokse saattoi hyvässä lykyssä taittaa linja-autolla tai lainaamalla kaverilta polkupyörää. Oman fillarin hankinta oli monenkin nuorukaisen haaveissa, mutta ne olivat kysytyä tavaraa käytettyinäkin ja uusien hinnat liian korkeita pienituloisille renkipojille.¹¹ Siksi polkupyörävarkaudet olivat yleisiä, ja myös Väinö Svahnista tuli polkupyörävaras. Hänen rikollisen uransa alussa oli tragikoomisia piirteitä, mutta myös melko selvä tapahtumainkulku, joka toistui kerta toisensa jälkeen: viinanhimon iskiessä ja viimeistään kannin päälle saatuaan Väinö muuttui impulsiiviseksi, menetti harkintakykynsä ja tarttui ensimmäiseen tilaisuuteen anastaa jotakin välittämättä siitä, miten todennäköistä kiinnijääminen oli.

Vuosikymmeniä myöhemmin Väinö syytti elämänsä väärästä suunnasta huonoa seuraa, jollaisen pariin hän

nuorukaisena ajautui. Monenkirjavaan väkeen hän lieneekin tutustunut kierrellessään töissä eri taloissa, joissa oli päiväläisinä muitakin paikallisia poikia ja kulkumiehiä.

III

Ensimmäisen rikoksensa Väinö Svahn teki joulukuun 2. päivänä 1932, kun hän astui Jämsän kirkonkylässä sijaitsevaan Talouskauppaan ja esittäytyi palstatilallinen Ernest Salosen pojaksi. Hän tunsi tai ainakin tiesi Salosen ja tämän 15-vuotiaan pojan, jotka asuivat hänen vanhempiensa lähistöllä Turkinkylässä. Väinön kuullen poika oli kertonut ostaneensa Talouskaupasta huopatosut isänsä tiliin, ja tuota tietoa 18-vuotias Väinö päätti käyttää hyväkseen menemällä samaan kauppaan, esittäytymällä Salosen toiseksi pojaksi ja ostamalla tavaraa tämän laskuun.

Itse rikos oli hölmö. Jämsä ei ollut niin suuri paikka, etteikö ollut suorastaan todennäköistä törmätä jossakin vaiheessa huijatuksi tulleeeseen kauppiaseen tai tulla muuten tunnistetuksi. Melko varma saattoi olla siitä, että kauppias painaisi ensimmäistä kertaa liikkeessään asioivan ja velaksi ostavan asiakkaan tuntomerkit mieleensä. Kenties rikoksen motiivina oli rahattomuus joulun lähestyessä.

Kauppias ei tuntenut Väinöä entuudestaan ulkonäöltä, kun tämä astui puotiin ja alkoi tehdä ostoksia. Pakettiin kääräistiin halkosahanterä, sokeria, kahvia sekä tupakkaa. Maksun hetkellä nuorukainen käski panna ostokset isänsä Ernest Salosen tiliin, ja kauppias teki työtä käskettyä. Sum-

ma oli liki 90 markkaa, nykyrahassa vain nelisenkymmentä euroa, mutta Väinön tuloilla parin viikon ansioiden verran. Väinö piti sahanterän itsellään, mutta vei sokerin, kahvin ja tupakan vanhemmilleen.

Joulun alla kauppias pyysi Ernest Salosta poikkeamaan kaupalle ja maksamaan poikansa velan. Poika ei kuitenkaan ollut mitään ostanut, joten isä meni kauppaan selvittämään asiaa, kuunteli kauppiiaan kuvailun huijarista ja tunnisti tämän Svahnin pariskunnan pojaksi. Hän poikesi heti seuraavaksi Roosa Svahnin luokse kertomaan tämän pojan tekosista ja käski Väinön hoitaa itse velkansa. Roosa pyysi, ettei asiasta puhuttaisi mitään Kallelle, koska tämä ei suvainnut poikansa toilailuja. Roosa lupasi itse käydä kaupassa selvittämässä asian, mutta loppujen lopuksi velka jäi maksamatta. Ehkä maksuhaluja oli, mutta rahaa ei.

Väinö ei enää toistamiseen astunut Talouskaupan ovesta sisään, vaikka kauppias olikin jostakin syystä hyvin kärsivällinen saatavansa suhteen ja jätti rikosilmoituksen tekemättä. Kenties Roosa kävi liikkeessä ja kauppias sääli hulttiopojan äitiä.¹²

Samoihin aikoihin näiden tapahtumien kanssa, joulun tienoilla 1932, Väinö aloitti työt maanviljelijä Oskari Mutalan talossa Ruotsulan kylässä lähellä kirkonkylää. Päiväpalkka oli vain viisi markkaa, mutta lisäksi renki sai mahansa täyteen ja luvan nukkua yksinään pirtin nurkassa.

Kevään tultua Mutalan tiluksilla aloitettiin savennosto, johon Väinökin komennettiin – arvatenkin savi toimitettiin raaka-aineeksi paikalliselle SOK:n tiilitehtaalle.

Toukokuun lopulla Väinö sai isännältä pyytämänsä neljän päivän palkan etukäteen. Nuo parikymmentä markkaa taskussaan hän odotti iltaan asti, kunnes talon väki nukahhti, ja lähti sitten pirtistä isännän vanhat lapikkaat mukanaan naapuritilalle. Siellä oli töissä tuttu korpiviinan kaupittelija, jolle Väinö antoi lapikkaat pantiksi kahden litran pontikkalastista ja lupasi tulla lunastamaan ne myöhemmin takaisin.

Kun maksua ei kuitenkaan kuulunut, lestinheittäjä alkoi hermostua ja kyllästyttyään odotteluun pyysi Mutalan naapuritilalla töissä olevaa kaveriaan hakemaan Väinön juttusilleen – jostain syystä hän ei itse halunnut astua Mutalan maille. Viinakauppias odotteli riihen luona, kun kaveri kävi talossa toimittamassa asian. Väinö lupasi tulla, mutta ei kuitenkaan ilmaantunut paikalle. Lestinheittäjä odotteli maksua vielä pari päivää, ennen kuin myi saappaat eteenpäin.

Noin viikkoa myöhemmin Väinö sulki Mutalan oven viimeisen kerran perässään ja vaihtoi maisemaa. Uusi työpaikka löytyi Ylä-Mannisen talosta kirkonkylän kupeesta. Palkka kaksinkertaistui ja kaikki sujui kitkatta kuukauden ajan, kunnes koitti torstai 6. heinäkuuta 1933. Töiden jälkeen iltakymmenen aikaan Väinö tapasi läheisellä kylätiellä saman talon töissä olevan ikätoverinsa Pentin ja suunnisti tämän kanssa Vinnin tilalle, joka sijaitsi heidän palveluspaikkansa naapurissa, aivan Jämsänjoen rannassa.¹³

Vinnin pihamaalla pojat tapasivat aitan luona istuskelevan Reinon, joka oli juuri palannut läheiseltä laivasillal-

ta katselemasta höyrylaiva Jyväskylän saapumista. Vuotta vanhempi Reino oli yritteliäs kaveri, joka oli tuomittu aiemmin pontikankeitosta, mutta syksystä lähtien hän oli ollut Vinnin talon töissä.¹⁴

Kesäillan kuluksi pojat katselivat talon pihassa seisovaa Fordin henkilöautoa, jonka paikallinen vuokra-autoilija eli taksimies oli iltapäivällä pysäköinyt kärryliiterin viereen ja lähtenyt sitten moottoriveneellään Päijänteelle.

Kenties kymmenen markan päiväpalkalla töitä paiskivia nuorukaisia otti aivoon, että pirssimiehellä oli varaa autoon ja vielä moottoriveneeseenkin. Joka tapauksessa heillä välähti: pojat päättivät työntää auton tielle ja laskea sen jyrkkään alamäkeen oman onnensa nojaan.

Auton ovet olivat lukossa, joten sen kääntäminen ratis-ta vääntämällä ei onnistunut. He vetivät auton ensin pois seinän vierestä. Sitten Väinö ja Pentti alkoivat etupyöriä käännellen ja potkien ohjata sitä samaan aikaan, kun Reino työnsi koslan liikkeelle.

Kun he saivat auton alamäen päälle, vauhti yltyi ja auto jatkoi matkaansa ilman heitä. Ensimmäisessä mutkassa auto meni ojaan ja vajosi sinne eturengasta myöten. Juuri silloin Vinnin talon isäntä tuli pihamaalle.

»Mitä te pojat sen auton kimpussa olette?» isäntä huusi.

Väinö ja Pentti säikähtivät ja juoksivat pakoon Ylä-Mannisen talolle päin. Aloilleen jäänyt Reino kävi isännän kanssa katsomassa autoa, mutta ei alkanut korjata jälkiään, vaan meni aittaan nukkumaan. Navetan taakse juossut Väinö pysyi piilossa tunnin verran, ennen kuin uskalsi palata palveluspaikkaansa Multalaan, jossa Pentti jo

häntä odotteli. Pojat palasivat »rikospaikalle», jossa Väinö otti puunpätkän, kampesi auton etupyörän takaisin tielle ja jätti kalikan etupyörien eteen estämään auton valumisen pidemmälle.

Auton omistaja palasi veneellään seuraavana päivänä ja huomasi menopelinsä vaihtaneen paikkaa ja kokeneen melkoisia vaurioita. Mies sai tietoonsa tihutyön tekijöiden nimet – arvatenkin Vinnin isännältä – ja soitti Jämsän piirin nimismiehelle, joka haetutti syyllisiksi epäillyt kuulusteltaviksi. Jokainen tunnusti tekonsa, ja Väinö vakuutteli, ettei yksikään heistä ollut humalassa neroneimauksen saadessaan.¹⁵

Autojutun paljastuminen johti vielä samana päivänä toiseenkin rikosilmoitukseen, kun Talouskaupan omistaja poikkesi nimismiehen juttusille kertomaan Väinön edellisenä jouluna tekemästä petoksesta. Arvatenkin kauppias oli kuullut autojutusta heti tuoreeltaan ja päättänyt ilmoittaa tapauksesta nyt, kun Väinö oli joka tapauksessa joutumassa käräjille – samallahan voitaisiin käsitellä hänenkin asiansa.

Talouskaupan tapauksesta kysyttiin samalla, kun Väinöä kuulusteltiin autojutusta, ja hän tunnusti molemmat tekonsa saman tien. Kuulustelujen jälkeen pojat olivat vapaita palaamaan palveluspaikkoihinsa, joihin heille toimitettiin myöhemmin haasteet marraskuussa 1933 pidettäville käräjille. Siellä he joutuisivat vastaamaan syytöseen toiselle kuuluvan omaisuuden vahingoittamisesta, mutta Väinöä odotti lisäksi syyte Talouskaupassa tehdystä petoksesta.

Käräjäpäivänä Jämsän kihlakunnanoikeuden tuomari antoi Väinölle petoksesta kolmen kuukauden vankeustuomion ja toiselle kuuluvan omaisuuden vahingoittamisesta 30 päiväsakkoa. Rangaistukset yhdistettiin siten, että sakot muuttuivat vankeudeksi, mutta tuomio oli ehdollinen neljän vuoden koeajalla.

Reino ja Pentti saivat saman verran päiväsakkoja. Lisäksi kolmikko velvoitettiin yhteisvastuullisesti korvaamaan auton omistajan oikeudenkäyntikulut, ja Väinö joutui maksamaan myös Talouskaupan omistajan oikeudenkäyntikulut, jotka vastasivat hänen ansioillaan parin viikon palkkaa.¹⁶

Oppirahat oli maksettu.

2. luku

Polkupyörävaras

Väinö Olavi Svahn selvisi ensimmäisestä käräjäreissustaan verrattain vähäisillä seuraamuksilla. Joku olisi saattanut huokaista helpotuksesta ja parantaa tapansa, mutta ei Väinö. Hän ei menettänyt edes työpaikkaansa, sillä Ylä-Mannisen isäntä piti nuorukaisen edelleen päiväpalkkalaisenaan. Välit isännän ja rengin välillä tosin viilenivät pian.

Laskiaissunnuntaina 1934 Ylä-Mannisen isännän hopeinen taskukello lepäsi keittiön senkin päällä veto poissa, viisari poikki ja lasi haljenneena. Illalla Väinö pani kellon taskuunsa ja lähti kirkonkylälle kahvila Eloon, jossa istui tuttu pontikkakauppias. Hän näytti miehelle kelloa, kertoi ostaneensa sen työnantajaltaan ja ehdotti vaihtokauppoja: taskukello puolen litran viinapullosta. Sehän sopi pimeään viinan kaupittelijalle. Miehet menivät ulos nurkan taakse, jossa viinakauppias kaivoi taskustaan limonadipullon täynnä ehtaa ainetta ja sai kellon vaihdossa.¹⁷

Noin viikkoa myöhemmin poliisi tuli hakemaan Väinöä kuulusteltavaksi. Syynä ei ollut kellovarkaus, vaan Mutalan isännältä kadonneet lapikkaat, jotka Väinö oli vaihtanut viinaan edellisenä kesänä. Isäntä oli tullut jo syksyllä ky-

lätiellä vastaan ja käskenyt maksaa jalkineet, mutta rahoja ei ollut kuulunut. Helmikuun alussa isäntä ilmoitti asiasta poliisille ja vaati entisen työntekijänsä asettamista syytteen varkaudesta.

Poliisikamarilla Väinö tunnusti tapahtuneen, mutta väitti käyttäneensä kenkiä isännän luvalla töitä tehdessään ja sanoi ajatelleensa saavansa pitää monet, koska isäntä ei ollut niiden perään kysellyt hänen lähtiessään talosta. Isäntä puolestaan kertoi poliisille Väinön lähteneen yön aikana mitään etukäteen ilmoittamatta. Kuulustelun jälkeen epäilty oli vapaa poistumaan, mutta perästä tulisi vielä kuulumaan, kunhan asia etenisi käräjille asti.¹⁸

Kolmisen viikkoa myöhemmin, maaliskuun puolivälissä 1934, Ylä-Mannisen isäntä Artturi Manninen poistui maistemista muutamaksi päiväksi ja antoi Väinölle tehtäväksi ajaa sillä aikaa halkoja hakkuutyömaalta Patajoen jäätä pitkin pihaan saakka. Kahdeksan kilometrin matka taittui verkkaisesti hevosen vetämällä reellä yhden kuorman päätähdillä.

Lähellä hakkuutyömaata oli Asemen talo, jossa vuokrala asuva Einar Virtanen elätti itsensä lähinnä hevossaupoilla. Eräänä päivänä hän oli kävelemässä naapurista kotiinsa, kun Väinö tuli hevosen ja halkokuorman kanssa kohdalle. Virtanen pyysi kyydin ja saikin. Kun reki nousi jäältä maantielle ja matka jatkui Asemen taloa kohti, Väinö alkoi kauptella kyydissä olevaa halkokuormaa 75 markan hintaan ja sanoi siinä olevan kolme sylvä halkoja. Virtanen silmäili kuormaa ja sanoi mittaavansa sen, kunhan he pääsisivät Asemen tienhaaraan. Yhtä haloista mittatikkunaan käyt-

täen hän laski kuormassa olevan vain puolitoista sylvä ja tarjosi niistä kuuttakymmentä markkaa. Väinö vastasi, ettei hän niitä siihen hintaan myy, ja aikoi jatkaa matkaansa.

»Tuo huomenna halkoja, jos teillä myydään», Virtanen sanoi tienhaarassa seistessään ja käski kysyä vielä isännältä lupaa kauppoihin.

Väinö vastasi myyneensä halkoja muillekin ja uskaltaavansa tehdät kaupat isännän tietämättä. Se oli osittain totta: isäntä oli käskennyt Väinöä viemään yhden kuorman kahvila Eloon, Väinön kantapaikkaan, mutta oli etukäteen sopinut yrittäjän kanssa hakevansa itse maksun. Väinö-renki yritti siitä huolimatta saada maksun itselleen, mutta kahvilan pitäjä ei mennyt halpaan.

Seuraavana päivänä Einar Virtanen istui Asemen talon keittiössä vanhan emännän ja tämän viisitoistakesäisen tyttären seurassa, kun Väinö astui ovesta sisään.

»Toin nyt niitä halkoja», vieras ilmoitti ja pyysi Virtasta tulemaan pihalle.

Tienhaarassa Virtanen mittasi halkokuorman ja sopi kaupoista, minkä jälkeen reki ajettiin pihaan ja lasti purettiin yhteistuumin talon seinää vasten. Keittiön pöydän ääressä tehtiin tilit selviksi, ja rahat saatuaan Väinö meni menojaan. Pian vieraan lähdön jälkeen talon vanha emäntä kysyi Virtaselta, miten tämä antoi rahat »tuommoiselle pojalle». Virtanen vastasi maksavansa sille, jolta tavaran saa, mutta pohti seuraavana päivänä ääneen, että veiköhän se poika sittenkään rahoja isännälle.

Reissusta palattuaan Ylä-Mannisen isäntä Artturi Manninen lähti itsekin halonajoon. Patajoen kohdalla hän päät-

ti poiketa Asemen taloon kauppamaan emännälle halkoja, mutta näki pihaan tullessaan pinon polttopuita. Tuvasa hän kertoi kauppaikeistaan ja totesi, että talossahan näyttääkin olevan jo halkoja.

»Teidän miehän ne tänne toi», vanha emäntä vastasi.

Sen kuultuaan Manninen ajoi saman tien nimismiehen puheille tekemään rikosilmoituksen ja kertoi samalla myös kadonneesta taskukellostaan. Nimismies joutui taas haettutamaan Väinö Svahnin poliisiasemalle kuulusteltavaksi. Tunnustus tuli sekä kellon että halkokuormien osalta, mutta jälleen lieventävin selityksin.

Heti kuulustelun alkajaisiksi Väinö myönsi »väkijuomiin taipuvaisuutensa» ja kertoi tuhlanneensa halkokaupoista saamansa rahat viinaan ja tupakkaan. Hän väitti aikoneensa sopia halkokaupoista isännän kanssa palkanmaksun yhteydessä, jos isäntä ylipäätään olisi saanut asiasta tietää – itse hän ei aikonut tekosistaan kertoa.

Väinö haastettiin toukokuun alussa pidettäville käräjille, mutta sinne hän ei saapunut. Syyttäjä vaati hänelle rangaistusta kolmesta näpistyksestä eli Mutalan isännän lapikkaiden sekä Ylä-Mannisen isännän taskukellon ja halkojen anastuksesta.

Halkoja ostanut Einar Virtanen joutui syytteeseen varastettuun tavarahan ryhtymisestä sekä muissa yhteyksissä tapahtuneista kahdesta muusta tuhuudesta, joilla ei ollut mitään tekemistä halkokauppojen kanssa. Halot hän oli palauttanut Ylä-Mannisen isännälle jo ennen oikeudenkäyntiä.

Poliisikuulustelussa Väinö oli väittänyt, että Mutalan isäntä antoi lapikkaansa hänen käyttöönsä savennosto-

hommiin, mutta oikeudessa isäntä kertoi, ettei ollut kenkiään antanut eivätkä ne olisi edes sopineet Väinölle, jolla oli isompi jalka.

Koska syytetty ei saapunut oikeuteen, syyttäjä pyysi asian lykkäämistä seuraaville käräjille, ja näin myös tapahtui. Tuomari lätkäisi Väinölle esteettömästä poissaolosta kymmenen päiväsakkoa, jotka muutettaisiin vankeudeksi, jos maksuhaluja ei ilmenisi. Samalla tuomari määräsi, että syyttäjänä toimiva nimismies huolehtii syytetyn toimittamisesta seuraavaan istuntoon.¹⁹

Marraskuun alussa 1934 pidetyssä toisessa käsittelyssä Väinökin oli paikalla. Lapikkaiden ja taskukellon osalta hän sai tuomion kahdesta näpistyksestä, mutta halkokaupat oikeus katsoi varkauden sijasta kavallukseksi. Yhteenlaskettu rangaistus oli 65 päiväsakkoa. Halot ostanut Virtanen sai sakkotuomion varastettuun tavarahan ryhtymisestä.

Koska Väinö oli jo ennestään ehdonalaisessa vapaudessa, aiempi kolmen kuukauden tuomio määrättiin täytännönpantavaksi ja samalla tuore sakkorangaistus yhdistettiin aiempaan tuomioon. Istuttavaa tuli kaiken kaikkiaan viisi kuukautta.²⁰

Vapauden lisäksi meni maine. Nuoren miehen ensimmäistä käräjäreissua ei ollut huomioitu edes oman pitäjän lehdessä, vaikka Jämsän Lehti muiden paikallisaviisien tapaan uutisoikin aina käräjien päätöksistä, mutta nyt oli toisin: taskukellon näpistyksestä ja luvattomasta halkokaupasta kirjoitettiin lehdessä heti tuoreeltaan, ja myös tuomiosta uutisoitiin.²¹

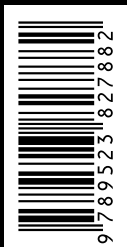
MITEN KAHDEN TYÖLÄISPERHEEN POJISTA TULI MONINKERTAISIA MURHAMIEHIÄ?

Nuoruudessaan raasta taposta tuomittu Väinö Olavi Svahn (1914–86) surmasi kolme ryyppytoveriaan Hausjärvellä ja Hyvinkäällä yhtenä heinäkuuisena iltana vuonna 1971.

Entinen kuritushuonevanki Herman Katajainen (1912–87) puolestaan surmasi ja ryösti kaksi vanhusta marras- ja joulukuussa 1970 Mäntsälässä ja Karkkilassa.

Svahn ja Katajainen olivat henkirikokset tehdessään viisikymppisiä, ja molemmilla oli takanaan kolmen vuosikymmenen mittainen rikollinen ura. Kuinka työläisperheiden pojista tuli taparikollisia ja moninkertaisia murhamiehiä?

Niko Jutila (s. 1989) on hyvinkääläinen tietokirjailija, jolta ilmestyi vuonna 2023 Rauni Mollbergin elämäkerta *Molle* sekä rikostietokirja *Kytäjän kartanon kolmoissurma. Kaksi miestä, kuusi surmaa* on hänen viides teoksensa.

ISBN 978-952-382-788-2

KL 99.1

Kansi: Jyri Alanne / Viestintä Kreivi Oy

DOCENDO